

© Editura EIKON
București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României

ISBN: 978-606-49-0186-6

Editor: Valentin Ajder

Marian ILEA

Badea George – ultima zi

Texte inedite

E I K O N

București, 2019

Cuprins

Despre autor	7
Badea George – ultima zi	11
Barem o dată așe cum vrè și groparu'	27
Domnul Bitter Șnaps din Mittelstadt.....	35
Hodîș – Unificatorul	45
Mărecuța.....	53
Ai, ai, ai... Rózsa-néni	61
Magdău	75

**BADEA GEORGE –
ULTIMA ZI**

Piesă de teatru în două scene și epilog

PERSONAJE:

GEORGE POP DE BĂSEȘTI în două ipostaze: în Scena 1 e DOMNUL GEORGE – 42 de ani, în Scena 2 e BADEA GEORGE – 83 de ani, bolnav, întors de la Alba Iulia în urmă cu trei luni.

BOGOS-OLARU' (BADEA BOGOS) – olarul din Odești, 74 de ani.

ALEXANDRU CHIȘ – locotenent, șeful gărzii naționale din Odești, aghiotantul lui George Pop de Băsești.

PREOTUL MAIOR – 53 de ani.

ELENA HOSSU-LONGIN – fiica lui George Pop de Băsești.

CORUL BĂRBAȚILOR ARDELENI.

Scena 1

Interior de atelier de olărit. Bogos, olarul din Odești, învîrte cu piciorul la roată. Intră Domnul George, intră și salută. Bogos-olaru' se ridică în picioare. Salută. Așază oala de lut proaspăt la uscat. Se linge pe degete de lut. Mănîncă lutul. Bea o cană cu apă. Se șterge pe mâini cu o bîndură. Se apropie de Domnul George (îmbrăcat în costum specific anilor '70 ai secolului al nouăsprezecelea, cumpărat în Budapesta). Cei doi vor sta de vorbă.

BOGOS-OLARU': Oho! domnule George, bine ai venit. Iară. După ani mulți. Oi tăia mîtu' cel gras că de mult nu te-am mai avut oaspete. Da' am auzit ce faci și p-aci și pe la Budapesta, ba și la Viena te-ai făcut știut.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Bine zici, bade Bogos. De mult. Vremea nu trece, noi da. Ai făcut de-atunci și pîna astăzi centru de olărit în Odești.

BOGOS-OLARU': Și de negoț, domnule George, că toți se vaită că n-avem neguțători. Acuma-i avem. Altfel n-aveai cum să-i faci pe ăia de la Debrecen ori de la Budapesta să vrea să beie apă din ulcioarele mele de lut.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Asta-i drama noastră, a transilvănenilor.

BOGOS-OLARU': Care?

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Neguțătoreala care-i în curtea altor neamuri.

BOGOS-OLARU': Da' și a olarului.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: A olarului ce-i, bade Bogos?

BOGOS-OLARU': Drama, asta-i. Cum să-l înveți pe ungur ori pe austriac să mănînce dintr-un blid de lut cu o lingură de lemn. Că-i vezi, domnule George, că trăiești printre ei ca fecioru-meu. Linguri de argint, blide făcute ca lingurile și ulcioare din porțelanuri scumpe.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: I-ai reeducat, bade Bogos?

BOGOS-OLARU': Cum nu? I-am pus să experimenteze. Și-amu tot experimentează. C-așa-s neamurile

astea din imperiu' nost. Ce-i la noi necesar la ei e experiment.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: La noi e tradiția, obiceiul vechi de care ne ținem.

BOGOS-OLARU': Și lutu', aici e lutu' cel bun, lutu' pe care-l aveau și olarii din alte vremi. Asta-i secretu'. Dumitale, domnule George, ți-l spun. Nu-i voie. Da' trebuie să-l cunoști. Nici fecioru-meu nu-l știe.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Vorbești despre lut, bade Bogos?

BOGOS-OLARU': Secret de familie-i ăsta. Lutu'. Vorbesc și despre noi, despre neam, despre cum putem deveni vii, cum putem ieși din adormire. Despre ce ține de tine, domnule George, și despre lut, și despre lutu' din care-s făcuți și cei care uită...

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Din adormire, așa-i. Cum putem ieși? Zici adînc, bade Bogos.

BOGOS-OLARU': Zic că are cine asculta și cine înțelege. Lutu' de-aici îi din bunii și bunele noastre, domnule, cu sfințenie trebuie să-l scoată olaru' iarăși la lumină și din el să ne facem oalele noastre. Lutu' și romănu', ca-n vremurile vechi cînd înțelepții intrau în casa olarului și-i spuneau: „Te vom face să intri în comuniune cu vechii tăi, acolo le vei auzi vocile, te vei smeri din locul cela plin cu tină, cînd vasu' n-a izbuti, iară-l vei refrământa”. Oare, domnule George, nu poți să faci și dumneata la fel cu noi, cu toți din neamul nost' de astăzi?

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Peste acest lut, stăpîn ești dumneata, bade Bogos.

BOGOS-OLARU': Marele Olar al vieților noastre, acela care ne face să-nvățăm că fiecare suntem bulgăre de lut în căucul palmilor lui...

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Vasul pe care Marele Olar îl făcuse pe roată, bade Bogos, n-a izbutit, așa cum e firesc să izbutească lutul în mâna olarului, dar l-a refrămîntat încă o dată, și din nou, pînă în ziua de astăzi: „Oare nu pot face și eu cu voi la fel, bade Bogos?”

BOGOS-OLARU': Poți, domnule George, tu poți, ai fost în atelierul LUI, de multe ori n-ai înțeles, pentru că lutu' din noi, ca lutu' dinainte de ardere, trece prin multe perioade de frămîntare. Acestea sunt importante, scot la suprafață impuritățile, pietricelele, bucățile de lemn. Toate, odată dispărute din lutu' cela al neamului nost', ne scapă de frămîntările vieților noastre, alea neînțelese de noi, și-ajungem ca lutu' din care poate ieși un vas pe cinste. Se-apropie momentu' cela și trebuie să fii pregătit.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Adică, bade Bogos, neamul acesta, noi și viețile pe care le trăim, cînd ne lăsăm zdrobiți, apoi udați de lacrimile noastre, ne duc către focul din care ieșim întăriți cu oalele tale din lut?

BOGOS-OLARU': Exact. Da' s-ar putea să iasă iară, din nou un vas neizbutit ori unu' așa cum ne place tu-turora. Important e să nu ne descurajăm, domnule George. Dacă vasul vieții noastre n-a izbutit, mai există șanse să iasă plăcut nouă cît stă-n căucu' palmilor

celui care trebuie să înfăptuiască pentru neamu' ăsta de olari.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: E dureroasă frămîntarea de care vorbești.

BOGOS-OLARU': Și-apoi, domnule George, după ce-i gata vasu' urmează celelalte probe: de șlefuire, de înfrumusețare și-apoi proba focului, de care nu scapă niciun neam.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Spui că orice vas din atelierul Marelui Olar trece prin proba arderii, bade Bogos?

BOGOS-OLARU': Altfel nu se poate, domnule George.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Și cum trebuie făcut?

BOGOS-OLARU': Ca demult, domnule George, fără sclipiciuri și zorzoane ca la alte neamuri. Întîi faci o cruce și spui Tatăl Nostru, sapi groapa și cînd dai de lutu' neamului nost', te vei bucura că-l vei vedea gata finalizat.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Adică, bade Bogos, nu eu și alții din neamu' meu vom crea vasul, noi vom fi chemați doar să dăm așchiile la o parte?

BOGOS-OLARU': Ai priceput.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: În breasla olarilor, rînduiala-i să-ți dai copiii să ucenicească la marii meșteri, altfel breasla trece pe lîngă tine și nu te mai salută, așa mi-ai spus odată, bade Bogos.

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României

ISBN: 978-606-49-0186-6

Editor: Valentin Ajder

Marian ILEA

L'Oncle George – son dernier jour

Textes inédits

Traduction du roumain, présentation
et notes de **Dominique ILEA**

E I K O N

București, 2019

Sommaire

Biographie.....	7
L'oncle George – son dernier jour.....	11
Pour une fois à la guise du fossoyeur.....	31
Monsieur Bitter Schnaps de Mittelstadt.....	41
Hodîș – l'Unificateur.....	55
La Maison-musée Mărecuța.....	67
Aïe, aïe, aïe...! Rózsa-néni.....	75
Magdău le tailleur de bois.....	91

Respect pentru oameni și cărți

Grăsane făcând baie cu ușile larg deschise (De grosses dons prenant leur bain les portes grand ouvertes), recueil de 3 microromans, Cartea Românească, 2017.

Noaptea din Mittelstadt (Les nuits à Mittelstadt), proză, Cartea Românească, 2018.

Zeppelinul Piticului (Le Zeppelin du Gnome), proză, Paralela 45, Pitești, 2018.

L'ONCLE GEORGE – SON DERNIER JOUR

Pièce de théâtre en deux scènes et un épilogue

PERSONNAGES:

GEORGE POP DE BĂSEȘTI¹, en deux hypostases: dans la Scène 1re en tant que M. GEORGE – quarante-deux ans; dans la Scène 2e en tant que L'ONCLE GEORGE – quatre-vingt-trois ans, malade, rentré depuis trois mois d'Alba-Iulia².

BOGOS LE POTIER (L'ONCLE BOGOS) – le potier d'Odești, soixante-quatorze ans.

ALEXANDRU CHIȘ – lieutenant, chef de la garde nationale d'Odești, l'aide de camp de George Pop de Băsești.

LE PÈRE GHEORGHE MAIOR – cinquante-trois ans.

¹ George Pop de Băsești, dit Badea George (1835-1919), député dès 1872 dans le Parlement hongrois, avait fait une année de prison, en cosignataire du Mémoire ; vice-président puis, succédant au fondateur Ioan Rațiu (1828-1902), président du Parti national roumain de Transylvanie, il accepta de présider, à Alba-Iulia, la Grande Assemblée nationale (de 1228 délégués roumains) qui, le 1er Décembre 1918, vota la Réunification (ratifiée en juin 1920 par le traité de Trianon), le rattachement à la mère patrie (le royaume de Roumanie, créé après l'union en 1859 des principautés de Valachie et de Moldavie), de la principauté de Transylvanie, après que la population roumaine (bien que majoritaire) y eut subi à partir du XIIe siècle la domination de la Hongrie et, depuis 1867, celle de l'Empire austro-hongrois. Le choix d'Alba-Iulia n'a pas été fortuit : Michel le Brave (1558-1601) y était déjà entré, en octobre 1599, en vainqueur triomphant (hélas, éphémère) de Valachie et de Transylvanie réunies.

² En effet, son voyage à Alba-Iulia, dans les pires conditions, à son âge avancé, aurait raison de ce combattant infatigable : victime d'une pneumonie grave, George Pop de Băsești succomberait en véritable martyr de sa cause.

ELENA HOSSU-LONGIN³ – la fille de George Pop de Băsești.

LE CHŒUR DES HOMMES DE TRANSYLVANIE.

Scène 1re

L'intérieur d'un atelier de poterie. Bogos, le potier d'Odești, fait tourner du pied sa girelle. M. George entre, salue. Bogos le potier se met debout pour le saluer, à son tour. Il pose sur le séchoir le pot à la glaise toute fraîche. Il se lèche les doigts englués de glaise. Il avale cette glaise. Et un broc d'eau pour pousser. Il s'essuie les mains avec un torchon. Il se rapproche de M. George (qui porte un habit de ville typique des années 70 du XIXe siècle, acheté à Budapest). Les deux hommes entament une conversation.

BOGOS LE POTIER: Ho! ho! bienvenue, m'sieur George. Après tant d'années. Je vais tuer le matou gras car ça fait un bail que vous êtes plus mon hôte. Mais, j'ai eu vent de vos exploits, au pays comme à Budapest, jusqu'à Vienne qu'on a entendu parler de vous.

³ Elena Pop-Hossu-Longin (1862-1940), écrivaine et journaliste socialiste, milita, en suffragette et cofondatrice d'associations, pour les droits des femmes roumaines de Transylvanie et pour l'égalité globale entre hommes et femmes ; en 1879 elle avait été décorée de la croix de l'ordre de la reine Elisabeth pour sa collecte de fonds au profit des soldats blessés dans la guerre d'Indépendance du royaume de Roumanie contre l'Empire ottoman (1877-1878).

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Comme vous dites, oncle Bogos. Ça fait un bail. Ce n'est pas le temps qui passe, c'est nous. Depuis lors, vous avez fondé un centre de poterie à Odești.

BOGOS LE POTIER: De négoce aussi, m'sieur George, p'isqu'ils se plaignent tous qu'on manque de négociants. Désormais on en a. Sinon y'avait pas moyen d'amener les gens de Debrecen ou de Budapest à souhaiter se désaltérer à mes cruchons de terre.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: C'est notre drame à nous, les Transylvaniens.

BOGOS LE POTIER: Quoi donc?

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: D'avoir à faire notre négoce dans la cour des peuples voisins.

BOGOS LE POTIER: Mais celui du potier, aussi.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Celui du potier, quoi, oncle Bogos?

BOGOS LE POTIER: Le drame, pardi. Comment apprendre aux Hongrois, ou aux Autrichiens, à manger dans une terrine avec une cuillère en bois? Vous voyez ce que je veux dire, m'sieur George, p'isque vous vivez parmi eux, tout comme mon fils. Des cuillères en argent, des plats à l'avenant et des cruchons en porcelaines de prix.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Êtes-vous arrivé à les rééduquer, oncle Bogos?

BOGOS LE POTIER: Je veux! Je leur ai fait expérimenter. Ils y sont encore, à expérimenter. Car ils

sont comme ça, ces peuples de notre empire. Ce qui chez nous autres est une nécessité, chez eux c'est de l'expérimentation.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Chez nous, c'est la tradition, la vieille coutume qu'on observe.

BOGOS LE POTIER: Et la glaise aussi, cette bonne vieille glaise que les potiers du temps jadis déjà pétrissaient. Voilà le secret. Qu'à vous, m'sieur George, je vais dire. C'est défendu. Mais vous, faut que vous le sachiez. Ce que mon fils lui-même ignore.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Parlez-vous bien là de la glaise, oncle Bogos?

BOGOS LE POTIER: Un secret de famille. La glaise, ouais. Je parle là aussi de nous autres, de notre peuple, d'un moyen de devenir vivants, de nous arracher à notre sommeil. De ce qui tient qu'à vous, m'sieur George, et de la glaise certes, même de celle dont sont pétris ceux qui oublient...

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Notre sommeil, c'est vrai. Comment faire pour s'y arracher? Vous dites là des paroles profondes, oncle Bogos.

BOGOS LE POTIER: Je dis: à bon entendeur, salut. La glaise de chez nous, elle est faite de nos aïeux et de nos aïeules, m'sieur, et c'est pieusement que le potier se doit de la ramener au grand jour pour en pétrir nos pots. La glaise et les Roumains, comme au temps jadis où les sages entraient dans la maison du potier et lui disaient: « Nous te ferons communier avec tes ancêtres, là-dessous tu entendras leurs voix, humble

tu t'en reviendras de ce lieu de limon et, si ton vase est mal tourné, tu le repétriras derechef ». M'sieur George, ne pourriez-vous guère en faire de même avec nous autres, tous les gens de notre peuple d'aujourd'hui?

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Cette glaise-ci, c'est vous qui en êtes le maître, oncle Bogos.

BOGOS LE POTIER: C'est le Grand Potier de nos vies, celui qui nous enseigne que, tous tant qu'on est ici-bas, on est qu'une motte de glaise dans le creux de ses paumes...

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: Ce vase de terre que le Grand Potier avait modelé, oncle Bogos, était singulièrement mal tourné pour les mains d'un potier, mais il l'a repétri sans répit, encore et encore, jusqu'à ce jour: « Ne pourrais-je guère en faire de même avec vous autres, oncle Bogos? ».

BOGOS LE POTIER: Vous le pouvez, m'sieur George, vous qui êtes passé par SON atelier, plus d'une fois n'y comprenant goutte, p'isque la glaise en nous autres, tout comme la glaise avant cuisson, doit souffrir de longues périodes de pétrissage. C'est les plus importantes, car ramenant à la surface les impuretés, les petits cailloux, les éclats de bois. Ôté ces choses-là de ladite glaise de notre peuple, nous serons délivrés des souffrances qui pétrissaient nos vies, celles-là qu'on comprenait guère, et rendus telle la glaise qui pourrait donner un vase de toute beauté. L'heure approche, faut que vous y soyez prêt.

GEORGE POP DE BĂSEȘTI: C'est-à-dire, oncle Bogos, ce peuple, nous autres et les vies que nous vivons, que